

حقوق شهروندی و کاهش جرایم

در شماره ی پیش گفته شد پرونده‌ی شخصیت از جمله عامل هایی است که با سیاست حبس‌زدایی رابطه‌ی تنگاتنگی دارد و قضات دادگاه‌های کیفری بهتر است علاوه بر پرونده ی کیفری پرونده ی دیگری بنام پرونده‌ی شخصیت را در رسیدگی‌های کیفری مد نظر قرار دهند. تا این که مجرمان از همه‌ی جوانب، مورد بررسی قرار گیرند تا در نهایت احکامی که صادر می‌کنند با موقعیت اجتماعی، خانوادگی و سوابق زندگی و... مجرمان همخوانی داشته باشد، این امر در حقیقت همان توجه به اصل فردی کردن مجازات‌ها بعنوان یکی از اصول میرهن حقوق است. بنا به عقیده نویسندگان قبل از بررسی «پرونده‌ی شخصیت» بعنوان یکی از مقوله‌های حقوق شهروندی که قضات دادگاه‌های کنونی باید به منظور اجرای عدالت آنرا در نظر بگیرند توجه به اصل «حقوق شهروندی» چگونگی اجرای آن از اهمیت فوق‌العاده‌ای در کاهش و پیشگیری از جرایم برخوردار است. مبحث پرونده شخصیت در شماره قبلی به صورتی خلاصه توضیح داده شد. حال در این شماره حقوق شهروندی نیز توضیح داده می‌شود، و در شماره آتی روابط پرونده شخصیت و حقوق شهروندی و تاثیرهای آنها بر کاهش جرایم، توضیح داده می‌شود.

حسین شاهرخی

www.Hossein_shahroki_ir@yahoo.com

هوشنگ مرادی

www.Hoshahngi2004@yahoo.com

مقدمه

از دست‌رسی به مطامع خویش مایوس شوند... در تعالیم اسلامی مرتبط با مسایل سیاسی و حکومتی، رعایت حقوق شهروندان از جانب فرمانروایان و حاکمان مورد تاکید فراوان قرار گرفته است، در این مقاله چگونگی اجرای حقوق شهروندی بر اساس قوانین و مقررات موجود به طور اختصار مورد بررسی قرار گرفته است.

مسئله حقوق شهروندی

بحث و پژوهش درباره‌ی موضوع‌هایی چون فرد، جامعه، دولت، حکومت و به طور کلی حقوق و سیاست، همیشه از موضوع‌های چالش برانگیزی است که از دیرباز و در طی تاریخ ذهن بشر را به خود معطوف داشته است، فیلسوفان و متفکرانی چون افلاطون، ارسطو، فارابی، غزالی، ابن‌خلدون، ابن‌سینا، اسکینر و... برای یافتن بهترین شیوه‌ی حکومت و تشکیل جامعه‌ی آرمانی (مدینه فاضله) همت گمارده‌اند و بر اساس جهان بینی خاص خود به تبیین مسایل و حل مشکلات آن پرداخته‌اند.

امروزه بحث‌هایی چون حقوق شهروندی و جامعه‌ی مدنی از آن گونه مسایلی هستند که اگر حاکمان به آن‌ها توجه داشته باشند به جامعه‌ی مطلوب نزدیکتر خواهیم شد.

در حقیقت چگونگی اجرای حقوق شهروندی که از جنبه‌های مهم حقوق بشری است و در قانون اساسی نیز به آن تاکید فراوان

از میان انواع حقوق الهی، بزرگترین حقی که خداوند واجب دانسته و تاکید فراوانی در قرآن کریم بر آن داشته است حق حاکم بر شهروندان و حق شهروندان بر حاکم است.

فریضه‌ای که خداوند سبحان برای هر یک از آن دو بر دیگری واجب کرد و آن را مایه‌ی قوام، عزت و اقتدار دین و دنیایشان قرار داد از جمله مهترین حقوق شهروندان و عامه‌ی مردم بر حاکمان و دولتمردان، این است که به میمنت صدارت حکومت حق شهروندان و کسانی که ایشان را برگزیده‌اند پاس بدارند و در زمینه احیای حقوق شهروندان تلاش کنند. شهروندان نیز با مشاهده تلاش برگزیده‌ی خود در جهت احیای حقوقی که دارند بیشتر قدردان آنان خواهند بود. بی‌تردید موجبات موفقیت بیشتر شان را در اداره‌ی امور فراهم می‌آورند. چنانچه حضرت علی (ع) در نهج البلاغه و در خطبه‌ی ۲۰۷ می‌فرماید:

...فرمانبردار صالح نشود، جز با صلاحیت و شایستگی زمامداران و زمامداران به صلاح نیابند، جز با استقامت و اعتدال رعیت فرمانبردار. پس هرگاه فرمانبردار، حق زمامداران و زمامدار، حق فرمانبردار را به شایستگی به جا آورد حق در میانشان عزت یابد، روش‌ها و راه‌های دین استوار شود و نشانه عدل و داد استقرار یابد و سنت‌های صحیح در مجرای درست خود جریان یابد، پس دین به وسیله‌ی روزگار نیک شود پس می‌توان به بقا و دوام دولت امیدوار شد و دشمنان

شده است بر مبنای قوانین جاریه‌ی موضوع مورد بررسی ما است.

اهمیت و ضرورت اجرای حقوق شهروندی

امروز موضوع حقوق شهروندی و نهادینه کردن آن یکی از موضوع های مورد توجه همگان است و طرح آن از چند جنبه واجد اهمیت می‌باشد. نخست: از دیدگاه حقوقی، احیای حقوق تضييع شده‌ی شهروندان جامعه از جمله وظایف مهم حکومت می‌باشد و هر دولتی موظف است موازین حقوق بشری را در مورد شهروندان خود رعایت کند که در موقعیت کنونی طرح موضوع به مثابه یک ضرورت احساس می‌شود و سپس: از دیدگاه روان شناختی، احیای حقوق شهروندان تاثیر مثبتی در کاهش جرایم ناشی از عقده‌های روانی دارد. تحقیق‌های انجام شده توسط برخی روان کاوان، تاثیر ناکامی‌های ناشی از پدیده‌های اجتماعی و ایجاد عقده های روانی ناشی از ناکامی‌ها و در نتیجه استعداد جرم‌زایی در افراد دارای عقده‌های روانی را به اثبات رسانیده‌اند. یکی از موارد مهم ایجاد ناکامی در جامعه تضييع حقوق شهروندی است، که این مساله ممکن است زمینه‌ساز عقده‌های روانی و تبعات ناشی از آن باشد، برای مثال اگر راننده‌ی اتومبیلی که به دلیل حفر چاه توسط شهرداری یا سایر ارگان‌ها و موسسه‌ها ... در وسط خیابان دچار آسیب جدی شود، نوعی ناکامی و عصبانیت در خود احساس می‌کند و همین که بداند جایی برای طرح شکایتش وجود دارد و از حقوق خود در این زمینه آگاهی یابد نوعی تخلیه روانی پیدا خواهد کرد و با دید مثبتی مسایل را ارزیابی می‌کند. به علاوه از دیدگاه اجتماعی نیز، آموزش و پیگیری حقوق شهروندی تعامل بین افراد و مسئولان را افزایش می‌دهد و حسن ارتباط حاکمان با شهروندان بیش از پیش می‌شود و مردم نیز همین که بدانند مسئولان از حقوق آنان دفاع می‌کنند با تمام وجود از کیان نظام دفاع خواهند کرد و این امر موجب تقسیم مسئولیت بین مردم و حاکمان و در نتیجه زمینه ساز جامعه ی آرمانی خواهد شد. بنابراین با توجه به سه دیدگاه بالا، نتیجه می‌گیریم یکی از ضروری‌ترین بخش‌های آموزش برای افراد هر جامعه‌ای آموزش حقوق شهروندی است تا بدانند چه حقوق و تکلیف هایی دارند و در سایه‌ی آن از چه آزادی‌ها و امتیازهایی برخوردارند و با گذر از چه مراحل به وضع موجود رسیده‌اند و اکنون چه محرومیت‌هایی دارند و با چه تدبیرهایی می‌توانند گذشته را جبران کنند و سرانجام آزادی خود در برابر قدرت متشکل جامعه چگونه است و چه نهادی وظیفه‌ی احیای حقوق تضييع شده‌ی آنان را بر عهده دارد.

مبانی قانونی مسئولیت رئیس جمهور در

اجرای حقوق شهروندی

حق این است که قانون اساسی هر کشوری محور اصلی نظام

سیاسی آن کشور و انتظام بخش همه‌ی شئون حکومت و تعیین کننده‌ی روابط اصلی قوای عالی هر جامعه ای با مردم باشد و اجرای دقیق آن، همه‌ی راه‌های استبداد و خودکامگی را باید مسدود سازد و آزادی، حرمت انسانی و حقوق شهروندی را به واقع تضمین نماید و عدالت اجتماعی و سیاسی را برقرار سازد و اجرای حقوق شهروندی و تضمین آن توسط قانون اساسی اولین وسیله‌ای است که چهره واقعی و قانونی کشور را معرفی می‌کند.

الف) قانون اساسی

با توجه به اینکه حقوق شهروندی از جمله آزادی بیان، عقیده و... در اصول قانون اساسی پیش بینی و تضمین شده است و اصل (۱۱۳) ق.ا. پس از رهبری، رئیس جمهور را عالی‌ترین مقام رسمی کشور می‌داند و احیای حقوق شهروندی را از وظایف مهم رئیس جمهور قرار داده است که تاکنون این حق مسلم عمومی درباره‌ی شهروندان توسط مجریان و مسئولان دولتی و در راس آنان، رئیس جمهور مغفول مانده و در اثر تنوع برداشت‌ها، مرور زمان و گسترش فرهنگ‌های ناهنجار به ورطه فراموشی سپرده شده است.

هرچند برخی معتقدند که رئیس جمهور در خصوص احیای حقوق شهروندی و به منظور اجرای اصل (۱۱۳) از اختیارات کافی و ضروری برخوردار نیست، اما در هر صورت این وظیفه و مسئولیت برای رئیس جمهور محرز است و باید به هر نحوی این وظیفه‌ی خطیر را به انجام رساند.

با توجه به این که قانون اساسی ما ملهم از قانون اساسی فرانسه و برخی از اصول آن کاملا ترجمه شده است و تغییرهای آن جزئی می‌باشد، اشاره به برخی از موارد آن لازم به نظر می‌رسد، مثلا طبق اصل (۵) ق.ا. فرانسه رئیس جمهور مسئول اجرای قانون اساسی کشور خویش است، با این تفاوت که به منظور اجرای این اصل از اختیارات و ابزار اجرایی بالایی برخوردار می‌باشد. به طوری که طبق اصل (۱۲) ق.ا. رئیس جمهور در مواردی می‌تواند مجلس شورای ملی کشورش را منحل کند و یا بر اساس اصل (۶۸) آن تضمین استقلال قوه قضاییه با رئیس جمهور فرانسه است که شورای عالی قضایی آن کشور نیز وی را در این امر یاری می‌کند.

طبق اصل (۶۸) رئیس جمهور فرانسه نسبت به اعمالی که در اجرای وظایف خویش معمول می‌دارد مسئول نیست، جز در مورد خیانت بزرگ و آشکار که در این صورت با رای علنی و اکثریت در مجلس تحت تعقیب قرار می‌گیرد و در دیوان عالی عدالت محاکمه خواهد شد.

به خوبی ملاحظه می‌شود که از پاره‌ای جهات رئیس جمهور فرانسه از چه اختیارات و موقعیت‌های مقتدرانه‌ای برخوردار است.

ب) قوانین عادی

قانون تعیین حدود وظایف و اختیارات و مسئولیت‌های ریاست جمهوری مصوب آبان (۱۳۶۵) مجلس شورای اسلامی که مواد

(۱۳ تا ۱۶) درباره مسئولیت‌های رئیس جمهور می‌باشد تا حدودی راهکارهای عملی رایبان کرده است که در پی به آن اشاره می‌کنیم. ماده‌ی (۱۳) - (به منظور پاسداری از قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران و در اجرای اصل (۱۱۳) ق.ا، رئیس جمهور از طریق نظارت، کسب اطلاع، بازرسی، پیگیری و بررسی و اقدامات لازم مسئول اجرای قانون اساسی است.

ماده ی ۱۴ - ((در صورت توقف یا عدم اجرای اصلی از اصول قانون اساسی رئیس جمهور در اجرای وظایف خویش برای اجرای قانون اساسی به نحو مقتضی اقدام می‌نماید و برای این منظور می‌تواند مراتب را به اطلاع بالاترین مقام مسئول مربوط برساند و علت توقف و عدم اجرا را خواستار شود، مقام مسئول موظف است پاسخ خود را مشروحا و با ذکر دلیل به اطلاع رئیس جمهور برساند. در صورتی که پس از بررسی و به تشخیص رئیس جمهور توقف و یا عدم اجرا ثابت گردد. نسبت به اجرای اصل یا اصول مربوطه ورفع

عوارض ناشی از تخلف اقدام و در صورتی که تخلف مربوط به نخست وزیر و وزرا باشد به مجلس شورای اسلامی ارجاع می‌دهد و در غیر این صورت پرونده ی امر به مرجع صالح ارسال خواهد شد.))

ماده ۱۵ به منظور اجرای صحیح و دقیق قانون اساسی، رئیس جمهور حق اخطار و تذکر به قوای سه گانه کشور را دارد.

ماده ۱۶ - ((رئیس جمهور می‌تواند سالی یکبار آمار موارد توقف، عدم اجرا، نقض و تخلف از قانون اساسی را با تصمیمات متخذه تنظیم کند و به اطلاع مجلس شورای اسلامی برساند.))

ج) حقوق شهروندی موجود در قانون

اساسی جمهوری اسلامی ایران

فقدان تبعیض و تساوی ملت در برابر قانون و حمایت یکسان از همه و ایجاد زمینه مساعد برای رشد همه جانبه‌ی افراد، آزادی مطبوعات، مصونیت‌ها، مکالمه خصوصی افراد، آزادی احزاب سیاسی، جمعیت صنفی، تشکیل

اجتماعات و راهپیمایی‌ها، انتخاب شغل، برخورداری از تامین اجتماعی، آموزش و پرورش رایگان، حق داشتن مسکن و بازداشت خود سرانه، منع تبعید غیرقانونی، حق دادخواهی حق داشتن وکیل و اصل قانونی بودن جرم و مجازات و منع شکنجه به منظور گرفتن اقرار و کسب اطلاعات و منع اجبار اشخاص به شهادت، اقرار یا سوگند، منع هتک حرمت بازداشت‌شدگان و زندانیان منع اضرار به غیر و حق تابعیت برای ایرانیان و...

د) حقوق شهروندی زندانیان

تمامی انسانها، بدون توجه به وضعیت زندگی‌شان، از حقوق بنیادین برخوردارند و هیچ توجیه قانونی نمی‌تواند آنان را از این قانون محروم کند. افراد بازداشت یا زندانی، بدین دلیل حق آزادی خود را از دست داده‌اند که متهم به رعایت نکردن قانون شده‌اند و سلب آزادی باید تنها مجازات آن‌ها باشد و بر همین اساس موقعیت حبس نباید به گونه‌ای باشد که تنبیه دیگری بر مجازات زندان بیافزاید.

حقوق شهروندی زندانیان توسط قوانین و مقررات بین‌المللی تضمین شده است و بسیاری از کشورها در سراسر جهان تحت عنوان پیمانها و کنوانسیون‌ها و توافقات، مقررات بین‌المللی را در این خصوص امضا کرده‌اند و به تصویب رسانیده‌اند که مهمترین آن‌ها در این زمینه عبارتند از بیانیه‌ی حقوق جهانی بشر، میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی و کنوانسیون سازمان ملل بر ضد شکنجه مجازات و رفتارهای خشن و غیرانسانی تحقیرآمیز که در پی به برخی از این حقوق اشاره می‌شود:

حق زندگی و برخورداری از احترام به حیثیت فردی و حق محفوظ ماندن از اعمال شکنجه و سواستفاده، حق برخورداری از بهداشت جسمی و روانی حق احترام به شان انسان، حق برخورداری از اجرای عادلانه ی قانون، حق برکنار بودن از هرگونه تبعیض، حق برخورداری از بردگی، حق آزادی اندیشه، حق آزادی وجدان، حق آزادی مذهب، حق احترام به زندگی خانوادگی و حق شکوفایی فردی.

مسلمانا برخی از حقوق زندانیان در اثر زندانی شدن محدود می‌شود ولی سلب آزادی فرد نباید منجر به از بین رفتن حقوق اساسی و فطری زندانی شود بدین صورت که مقررات حاکم بر زندان باید به نحوی باشد که امکان بازگشت سعادتمندانه‌ی زندانی به جامعه را فراهم آورد زیرا که محکومان به

حبس به عنوان انسانهای صاحب حق از عواطف و احساسات انسانی برخوردارند که نمی‌شود آنها را نادیده انگاشت بطوری که در ماده (۱۰) میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی سازمان ملل متحد چنین آمده است. با هر انسانی که از آزادی محروم شده است باید مطابق شئون انسانی و با احترام به حیثیت برآمده از شخصیت انسانی او رفتار شود.

طبق آیین‌نامه‌ی اجرایی سازمان زندان‌ها و اقدامات تأمینی

تمامی انسانها، بدون توجه به وضعیت زندگی‌شان، از حقوق بنیادین برخوردارند و هیچ توجیه قانونی نمی‌تواند آنان را از این قانون محروم کند. افراد بازداشت یا زندانی، بدین دلیل حق آزادی خود را از دست داده‌اند که متهم به عدم رعایت نکردن قانون شده‌اند و سلب آزادی باید تنها مجازات آن‌ها باشد و بر همین اساس موقعیت حبس نباید به گونه‌ای باشد که تنبیه دیگری بر مجازات زندان بیافزاید.

و تربیتی کشور مصوب (۱۳۸۰) زندانیان از حقوق و امتیازاتی برخوردارند که به برخی از موارد آن اشاره می‌کنیم:

ماده ی (۹۸) آیین نامه اشاره به سلامتی و مراقبت پزشکی از زندانیان دارد.

ماده ی (۹۹) هر زندانی حق دارد تا احتیاجات و نیازهای درمانی‌اش تامین شود.

در ماده ی (۱۳۰) اشاره شده است که در هر زندانی می‌باید حتما و الزاما وسایل استحمام برای زندانیان فراهم باشد.

به موجب ماده ی (۱۰۵) تراشیدن موی سر زندانیان اجباری نیست و...

مطابق مواد (۱۳۲-۱۵۱) شرکت زندانیان در فعالیت‌های آموزشی، فرهنگی و تربیتی آزاد است.

هر زندانی مطابق ماده ی (۱۶۱) آیین نامه می‌تواند به طور شفاهی یا کتبی تقاضای ملاقات با رئیس زندان را نماید.

چگونگی ملاقات‌ها و مرخصی‌ها، داشتن وکیل، حق برخورداری از آزادی مشروط، نوع تغذیه، تمرین بدنی، آموزش، اشتغال و دیگر مواد مذکور در آیین نامه‌ی مورد اشاره همگی نشان دهنده‌ی اهمیت موضوع است.

بحث و نتیجه گیری

قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران حاصل انقلاب بزرگ اسلامی و خون بهای هزاران شهید و تلاش ایثارگران و چارچوب بی‌بدیل ساختار نظام و تضمین کننده‌ی حقوق شهروندی مردمان شریف و پاکدامن این سرزمین مقدس می‌باشد.

بر اساس اصل (۱۱۳) قانون اساسی رییس جمهور همانطور که پاسدار اسلام و مذهب رسمی کشور است حافظ حقوق شهروندی و آزادی‌های اساسی مردم هم می‌باشد به همین لحاظ رییس جمهور موقعیتی متفاوت و ممتاز از دیگر سران و مسئولان کشور دارد.

بنابراین اولین انتظاری که از هر رئیس جمهوری می‌رود باید همین موضوع باشد «اجرای حقوق شهروندی» در حقیقت آنچه بیش از هر چیز مهم است، این است که اصل‌های معطل مانده‌ی قانون اساسی شناسایی شده و هر چه سریع تر اجرا شوند زیرا در صورت اجرا نشدن آن از منظر بین المللی دیدگاه منفی افکار عمومی جهان نسبت به ایران و نقض حقوق بشری که با اغراض سیاسی نیز همراه است به طور قطع بیشتر خواهد شد اما در صورت اجرای آن جهانیان با دید مثبتی مسایل حقوق بشر در ایران را دنبال خواهند کرد.

از دیدگاه روان شناختی نیز اجرا نشدن آن شیوع اختلال‌های روانی و ناپهنجاری‌های اجتماعی را که زمینه‌ساز جرم هستند دامن خواهد زد، زیرا تضييع حقوق شهروندی در فرد احساس ناکامی و شکست ایجاد می‌کند که این مساله باعث افزایش عقده‌های روانی افراد می‌شود و هر یک از این افراد زمینه ناپهنجاری اجتماعی و

در نتیجه جرم‌زایی را خواهند داشت. توجه به حقوق شهروندی همانند سویاپ اطمینانی عمل خواهد کرد و از انفجار در شیرازه‌های شخصیتی مثبت و بهنجار افراد جلوگیری می‌کند و در نتیجه جرم و جنایت در جامعه کاهش خواهد یافت و سطح تعاملات بین فردی مردم در اجتماع بیشتر می‌شود.

بنابراین پاسداران قانون اساسی و مجریان آن که در راس آنان رئیس جمهور قرار دارد باید با احترام به رای اکثریت ملت به منظور احیای حقوق شهروندان و حفظ و حراست از آن اقدامات لازم را به عمل آورند. زیرا این اصول و مبانی ممکن است از یک سو با تصویب قوانین عادی و یا دستورات و مقررات قابل اجرای دولتی و از سوی دیگر با نقض عملی مقررات آن و یا کوتاهی در فراهم کردن زمینه اجرایی آن مورد تجاوز قرار گیرد.

برای جلوگیری از بروز مشکل اول اصول (۷۲، ۹۱، ۹۶) قانون اساسی مقرر می‌دارد:

اصل ۷۲ ((مجلس شورای اسلامی نمی‌تواند قوانینی وضع کند که با اصول و احکام مذهب رسمی کشور یا قانون اساسی مغایرت داشته باشد. تشخیص این امر به ترتیبی که در اصل ۱۹۶ آمده بر عهده شورای نگهبان است.))

اصل ۹۱ ((به منظور پاسداری از احکام اسلامی و قانون اساسی از نظر مغایر نبودن مصوبات مجلس شورای اسلامی با آن‌ها، شورایی به نام شورای نگهبان با ترکیب... تشکیل می‌شود...))

اصل ۹۶ ((تشخیص عدم مغایرت مصوبات مجلس شورای اسلامی با احکام اسلامی با اکثریت فقهای شورای نگهبان و تشخیص عدم تعارض آن‌ها با قانون اساسی بر عهده اکثریت اعضای شورای نگهبان است.))

بدین نحو مجلس مکلف به ارسال مصوبات خود به شورای نگهبان به خاطر جلوگیری از بروز مشکل یاد شده می‌باشد.

اما حل مشکل دوم یعنی مراقبت از اجرای قانون اساسی و معطل و متروک نماندن حقوق مندرج در آن و نقض نشدن عملی آنها به عهده‌ی رئیس جمهور گذاشته شده است.

این نکته قابل توجه است که قانون اساسی رییس جمهور را نه صرفا به عنوان رییس یکی از قوای سه گانه، بلکه به عنوان بالاترین مقام رسمی کشور بعد از مقام رهبری مسئول اجرای حقوق شهروندی مندرج در ق.ا دانسته بنابراین مکلف است تمام توان خود را در راستای مراعات کردن حقوق عامه مردم و شهروندان توسط مجریان و مسئولان دولتی که مغفول مانده است و جلوگیری از نقض آن در هریک از قوای سه گانه به کار گیرد و اجرای این امر منافاتی با اصل تفکیک قوا ندارد زیرا قانون اساسی این وظیفه را نه به عنوان رییس جمهور، بلکه بعنوان بالاترین مقام رسمی کشور پس از رهبری بر عهده‌ی وی گذاشته است. به بیان دیگر اصل (۱۱۳) دو شان برای ریاست جمهوری در عرض هم قابل

شده است که عبارتند از بالاترین مقام رسمی کشور، بعد از رهبری و ریاست قوه مجریه.

رییس جمهور در شان ریاست قوه مجریه در عرض روسای قوای مقننه و قضائیه قرار دارد و هریک از قوا بر اساس استقلال و تفکیک قوای نسبی، وظایف خود را اجرا می‌کنند و نباید تداخلی در وظایف یکدیگر داشته باشند، ولی در شان بالاترین مقام رسمی کشور، بعد از رهبری، رییس جمهور به کار دو قوه دیگر نظارت دارد، تا از اصول ق.ا تخطی نکنند.

شاید بتوان گفت از این منظر رییس جمهور درجه‌ی نازله‌ای از رهبر است. از همین رو مسئولیت و اختیاری بالاتر از روسای دو قوه دیگر دارد که تبلور عمده‌ی آن در اجرای حقوق عامه و شهروندان و بازداری از ترک آن توسط هر یک از مقامات و ماموران دولتی است و افراد و ملت، چه کسانی که به لحاظ پابندی‌های شرعی، به اسلام و انقلاب علاقه دارند و چه آنان که به لحاظ بینش‌های انقلابی و چپه‌به‌عنوان انسان‌های متمدن که خواستار نظم و پیشرفت هستند چاره‌ای جز تن دادن به میانی آن ندارند.

به خصوص در موقعیت فعلی که باید بیشتر به آن احترام بورزیم که اگر رییس جمهور بتواند حقوق ملت را که در فصل سوم ق.ا در اصل (۱۹-۴۲) آمده است اجرا کند جامعه‌ای خوب و ارمانی خواهیم داشت.

پیشنهادات و راهکارهایی درباره اجرای حقوق شهروندی

۱- در نظر گرفتن یک نهاد یا سازمانی برای کشف و بازرسی؛ طبق ماده ۱۳ تعیین حدود وظایف و مسئولیت‌های ریاست جمهوری، رییس جمهوری می‌تواند در زمینه اجرای قانون اساسی کسب اطلاع کند، بر نحوه اجرای قانون نظارت نماید و در صورت لزوم موضوع را پیگیری کند و هرگونه اقدام مقتضی را در این باره به انجام برساند.

بدین بیان که هرگونه شکایتی که در زمینه اجرا نشدن یا نکردن ق.ا یا نقض اصول آن، در هر یک از دستگاه‌ها و نهادهای حکومتی به رییس جمهوری برسد می‌تواند به طرق مقتضی موضوع را پیگیری کند. زیرا طبق تحقیقات، حقوق شهروندی بیشترین تاثیر را در ناپهنجاری‌های اجتماعی و فردی و خانوادگی دارد.

بنابراین ایجاد یک نهاد یا سازمانی برای این امر قانونی است زیرا که ترتیب نظارت و بازرسی در قانون مشخص نشده و دست رییس جمهوری در این زمینه باز است.

۲- اجرای اقدام‌های لازم در صورت توقف یا اجرا نکردن ق.ا: در صورتی که در پی کسب اطلاع و بازرسی معلوم شود اصلی از اصول ق.ا به اجرا در نیامده یا مورد تجاوز قرار گرفته است، بنابر اصل ۱۴ رییس جمهور باید هرگونه اقدام لازم را برای جلوگیری و

رفع عوارض و تبعات ناشی از آن معمول دارد.

مثلاً متضرران از تجاوز ق.ا خسارتشان را جبران شود و متجاوزین به قانون اساسی تحت پیگرد قضایی و اداری و انتظامی قرا رگیرند که مراجع صالح موظف به رسیدگی هستند.

۳- اخطار و تذکر به قوای سه‌گانه از اقدام‌های دیگری است که بر طبق قانون، رییس جمهور می‌تواند در این خصوص انجام دهد و این مقوله در ماده ۱۵ قانون اساسی اشاره شده است.

۴- اعلام آمارموارد توقف، اجرا نکردن و یا نقض قانون اساسی؛ می‌توان موارد تخلف از اصول قانون اساسی را به وسیله هر یک از دستگاه‌ها و قوای حاکم و اجرا نکردن و معطل ماندن آن را به اطلاع مجلس شورای اسلامی رساند و یا این که در صورت تشخیص، رییس جمهور به صورت مستقیم به مردم گزارش کار دهد. (ماده ۱۶)

۵- ایجاد تشکیلات قضایی ویژه برای رسیدگی به این نوع از جرایم و تخلفات به طوری که اقدام‌های مفیدی در این زمینه انجام شده است از جمله تدوین طرح تشکیل سازمان احیای حقوق شهروندی توسط دادستان کل کشور به منظور پیگیری و تعقیب شکایاتی که دریافت کرده‌اند.

۶- تصویب قوانین عادی به دلیل در نظر گرفتن مجازات‌های خاص و جداگانه

۷- ایجاد کمیته‌ای برای پیگیری و نظارت که اقدام‌های ابتدایی آن در زمان ریاست جمهوری آقای خاتمی به انجام رسیده است.

پیشنهاد می‌شود:

- برنامه‌هایی توسط صداوسیما با حضور متخصصان مربوط برای تبیین حقوق شهروندی و آشنایی مردم با حقوقشان و نهادینه کردن آن‌ها در جامعه تدوین شود.

- از متخصصان و روان‌شناسانی در تدوین برنامه‌ها و شیوه‌ها اجرای حقوق شهروندان استفاده شود.

- تحقیقاتی درباره‌ی حقوق شهروندی و تاثیر آن از دیدگاه‌های حقوقی، روان‌شناسی و اجتماعی صورت گیرد.

- تحقیقاتی در زمینه رعایت حقوق شهروندی و تاثیر آن بر کاهش جرم و بویژه ورودی زندان‌ها و افزایش سطح تعاملات مثبت بین فردی صورت گیرد.

- در نظر گرفتن یک واحد دانشگاهی در موسسات آموزشی عالی و نظایر آن تحت عنوان یک درس عمومی و همچنین تدریس آن در مدارس از دوره‌های ابتدایی تا دبیرستان.

منابع در دفتر نشریه موجود است.

